



Любіть і цінують книгу

Вступний урок у 8 класі

Наталія Головецька,

вчитель української мови і літератури

Черкаська обл.

Тема. Вступ. Книжка в житті людини. "Похвала книгам (фрагмент із "Повісті минулих літ"). Книги в Київській Русі. Нестор-літописець, київський князь Ярослав Мудрий.

Мета: ознайомити учнів з особливістю складного процесу творчості; розповісти про народження книжки від давнини до нашого часу, про рукописні книжки часів Київської Русі, трепетне ставлення людей до книжки; дати стислий портрет Нестора-літописця, розглянути фрагмент "Похвала книгам" з "Повісті минулих літ"; розповісти про Ярослава Мудрого — великого шанувальника книжної мудрості, його бібліотеку, Софійський собор; поділитися враженням від прочитаних книжок; зацікавити учнів українською книжкою.

Тип уроку: урок -усний журнал.

Обладнання: портрети літописця Нестора та Ярослава Мудрого (із книги М.Аркаса "Історія України-Русі"), текст "Похвала книгам", світлини Софійського собору та Золотих воріт.

Епіграф уроку: Книга вчить, як на світі жить.

Народне прислів'я

Хід уроку

I. Мотивація навчальної діяльності

З давніх-давен український народ цінував книгу, бо вона — "мудрий, найвірніший, розважливий наш друг, який супроводжує нас протягом усього життя" (П. Воронько).

II. Сприйняття навчального матеріалу

Ігор Нижник у книзі "Доброслав" зазначив: "Мовчить перед нами закрита книга. Але розгорнемо її, учинимо у рівні рядки літер — і вона відкриє допитливій людині хвилюючі таємниці буття, змусить полинити в темні глибини минувшини, сягнути думкою часів прийдешніх. Книга заговорить".

Про що ж розповідають книги? Чого навчають?

(З допомогою книги ми можемо мандрувати в часі і в просторі, переноситися в інші епохи, різні країни. Разом з героями сміємося й плачемо, переборюємо життєві труднощі, здійснюємо подвиги, червоніємо за негарні чинки дійових осіб тощо.)

Книга навчає нас любити Україну, поважати інші держави, вивчати їх культуру, виховує почуття патріотизму, доброти, порядності, любові до рідних, повагу до оточуючих, чесність, працьовитість, а також навчає рідної мови, розкриває красу поетичного й прозового слова тощо).

Учитель підсумовує відповіді учнів і звертає увагу на епіграф уроку.

Бесіда

Чи багато писемних пам'яток давнини збереглося? Чому?

(Писемних пам'яток тисячолітньої давнини збереглося мало. Причина — міжусобні війни, пожежі, що

вщент знищували дерев'яні споруди в містах Київської Русі, нашестя хозарів, печенігів, монголо-татар. У полум'ї згоріла не одна безцінна книга.)

Що таке пергамент? Що ви знаєте про рукописні книги?

(Пергам — старовинне царство, що існувало колись на малоазійському узбережжі. Саме тут за двісті років до нашої ери почали робити пергамент. Це ретельно вимочена, вичищена, вибілена у вапні тонка теляча шкіра.

В Україні пергаментом користувалися ще порівняно недавно — 400—500 років тому.

Книги прикрашали срібними й золотими застібками, ювелірною окантовкою обгортки. Отже, вони були дуже дорогими. На жаль, пергаментні книги теж не були довговічними: вразливі до вологого клімату монастирських підземель, плісняви, легко згорали та й просто порохнявіли від часу.)

Як ви розумієте зміст такої приказки: "І на волівій шкурі не опишеш"?

(Значить, з цією людиною скільки всього трапилося, що на пергаментному листку не запишеш, потрібна величезна волова шкура. Мабуть, ця приказка походить з давніх часів, коли паперу ще не було.)

У подальшій бесіді з'ясуємо, що учням відомо про рукописні книжки, що шестикласники знають про Нестора-літописця.

Усне малювання.

(Учитель демонструє портрет Нестора-літописця із книги М. Аркаса "Історія України-Руси". Учні описують ченця.)

Учитель. Нестор — не просто літописець, правильніше його назвати письменником істориком. Він був не єдиним автором знаменитого літопису "Повість минулих літ".

Письменник М. Слабошпицький зазначає: "Нестор звів в одне ціле різні літописи, створені попередниками, творчо опрацював їх, збагатив своїм літописом, і з-під його невтомного пера вийшла цілісна й тематично завершена книга, яка не тільки дає уявлення про те, "звідки пішла Руська земля, і хто в ній першим почав княжити ("і з чого Руська земля такою стала"), а й читається як справді захоплюючий художній твір на теми нашої історії".

Нестор помер більше 900 років тому. Він був похований у ближніх печерах Києво-Печерської лаври.

Учені знайшли прах ченця-літописця. М.Слабошпицький розповідає:

"Після вивчення черепа історика скульптори виліпили його ймовірний портрет. Високе чоло, аскетичне обличчя ченця, довге волосся, задумливий погляд".

Видатний сучасний історик Михайло Брайчевський написав портрет Нестора з уяви.

Чернець, одягнений у чорну рясу, замислено дивиться на чистий аркуш паперу. У руках — перо. Губи

його міцно стиснуті, а у великих очах світиться неспокійна думка про минуле та про сучасне...

Виразне читання учнями уривка з "Повісті минулих літ" "Похвала книгам".

В літо 1067.

Заклав Ярослав місто велике, біля того міста Золоті ворота. Заклав і церкву святої Софії, митрополиту, потім церкву на Золотих воротах. А потім монастир святого Георгія і святої Ірини. І стала при ньому віра християнська плодитися й поширюватися, і ченці-чорноризці помножуватися, монастирі й храми будуватися і возвеличуватися.

Любив Ярослав книги, читав їх часто і вдень, і вночі. І зібрав скорописців багато, і перекладали вони з грецького на слов'янське письмо. Написали вони книг велику силу, ними повчаються віруючі люди і тішаються плодами глибокої мудрості. Начебто один хтось зорав землю, а другий посіяв, а інші жнуть і пожинають багату поживу, — так і тут: багато всього зробив Володимир, він землю зорав і розпушив її, тобто просвітив християнством.

А син же його Ярослав засіяв книжними словами, а ми тепер пожинаємо, приємлемо серцем книжну науку.

Велика-бо користь від навчання книжного. Книги — мов ріки, які напоюють собою увесь світ; це джерело мудрості, у книгах — бездонна глибина; ми ними вітшаємося в печалі, вони — узда для тіла й душі.

А про мудрість сказано: люблячих мене — люблю, а хто дошукується мене — знайде благодать.

І якщо старанно пошукати в книгах мудрості, то знайдеш велику віху і користь для своєї душі. Бо той, хто часто читає книги, багато їх написав і поклав їх у церкві святої Софії, яку сам збудував.

Бесіда.

Яку користь, на думку Нестора, приносять людині книги?

Яка заслуга князя Ярослава у розвитку бібліотечної справи?

Як створювалися книги?

(Кожна книга писалася повільно гусячим пером, букви вимальовувалися красиво й чітко. Перші букви абзаца книжник виводив червоною фарбою й золотом, звідси й такий вираз: писати з "червоного рядка", тобто нового абзаца. Книги прикрашалися малюнками — "мініатюрами", від латинського слова "мініум" — червона фарба).

Що ви знаєте про будівництво Ярославом Мудрим Софійського собору?

(У 1037 р. на рівному полі в околицях Києва князь розбив орду печенегів.

А на знак перемоги над кочівниками збудував на цьому пам'ятному місці найбільшу в Києві церкву — собор святої Софії, який зберігся донині. Будівництво тривало 15 років.

У центрі храму — фрески-портрети Ярослава Мудрого та його сім'ї. Написані на весь зріст, стоять у білому, яскраво-голубому вбранні сини й дочки князя, повернувшись обличчям до батька. У них вражаючі обличчя, тонкі носи, вигнуті брови, маленькі уста, а очі великі, повні думок. Дочки тримають у руках запалені свічки, вони йдуть у напрямку до Ярослава, зображення якого втрачено зараз.)

Де містилася бібліотека в Софійському соборі?

(На хорах. Вона мали громадське призначення. Тут під час богослужіння стояв князь із свитою. Тут приймали іноземних послів.)

Мої улюблені книжки.

Учні діляться своїми враженнями від прочитаних книжок. Учитель радить прочитати твори: "Тореадори з Васюківки" В.Нестайка, "Бузиновий пан" Л.Костенко, "Біла лілея" Л.Павленка та інші.

III. Підбиття підсумків уроку

Любити й цінувати книгу — це моральне завдання кожного. Книга й людське життя — це нероздільні поняття. Недарма народні прислів'я стверджують: книга вчить, як на світі жити; хто грамоти вміє, той краще сіє.

"Припадайте ж, діти, до багатющих джерел рідного письменства, любіть свою мову й пісню, зберігайте, а передаючи іншим, примножуйте рідні духовні скарби" (Д. Білоус).

Література

1. Аркас М.М. Історія України-Русі. — К.: Вища школа, 1993.
2. Дванадцять місяців. 1993. — К.: Веселка, 1992.
3. Коваль А.Т. Життя і пригоди знайомих незнайомих. — К.: Веселка, 1990.
4. Повість минулих літ / Літопис. — К.: Веселка, 1989.
5. Цветков В.М. Мала історія України-Русі. — Л.: Каменяр, 1994.